

A nyelvközi közvetítettség reliktumai, mint társadalmi makroevolúciós indikátorok

Mariano Zukerfield „kognitív materializmusa” a fizikai és szellemi javak egyidejűsége és egymásba átjáró mivolta köré épít elméletet és fogalmi hálót. Ebben a fizikai minőségek különböző alakváltozatainak egymásba való átmenete a *transzdukció* (transduction), a fizikai tartalom információs (szellemi) tartalommal válása és ennek fordítottja a *konverzió* (conversion), a szellemi tartalom különböző alakváltozatainak egymásba való átmenete a *fordítás* (translation). A három átalakulás-típus nem önmagában áll, hanem bonyolult láncolatokkal kapcsolódik össze.

Az ilyen értelemben vett fordítást (Zukerfield, 2017:100-101) természetesen jóval átfogóbb értelemben kell használnunk, mint a „nyelvi megfeleltetést”, és még azt is bele kell értenünk, hogy bármilyen fordítási művelet változtatással jár: többlet keletkezik vagy valami elveszik a folyamat során. A fentiekből fakad, hogy a kommunikáció, a tanulás és a gondolkodás is „fordítás”: s noha nyelvi közvetítettség nélkül is működhet bármelyik, olyan domináns a nyelv jelenléte, hogy magához húzza az értelmezést.

Ez a zukerfieldi kiindulópont jó szolgálatot tehet nekünk akkor, ha fel akarunk építeni egy erős módszertani bázist, amely a fordítás helyét keresi a társadalmi makroevolúcióban. Fajunk történetének nagy átmeneteit fürkészve azt látjuk, hogy a rendszerszint-ugrások mindig szimbiogenetikusak: a többlet a korábban külön fejlődő rendszerek összeolvadásából származik, amely az alkalmi érintkezéstől a kooperáció különböző formáin át vezet a munkamegosztás kölcsönös átrendeződéséhez és a szellemi tartalmak nagyobb közös készletének megformálásához.

Ez a hosszú történet az identitásukat őrző, de egyúttal makrostruktúrákba rendeződő csoporttársadalmaktól (az ausztrál őslakók 26 nyelv és közösség között közvetíteni képes technikájától, a *tuckandee*-től (Sveiby és Skuthorpe, 2006) a nyelvi exogámiának az Északnyugat-Amazóniában élő tukán indiánok között az utolsó

pillanatban még „elcsípett” formáin át a világtársadalmi csoportformálódás mai jelenségeiig tart.

Az előadás arra keresi a választ, hogy fordítástörténeti adalékként ismert történelmi epizódokat miként lehet bevonnani, megfelelő módon újrainterpretálva a társadalmi makroevolúció egyes lépéseinek magyarázó és illusztráló leírásába.

Irodalom:

Sveiby, Karl-Erik – Skuthorpe, Tex (2006): *Treading Lightly* Allen & Unwin

Zuckerfeld Mariano (2017): *Knowledge in the Age of Digital Capitalism: An Introduction to Cognitive Materialism* University of Westminster Press